

ایجاد برنامه دوکتورا زبان و ادبیات دری (فارسی- دری) در پوهنځی ادبیات پوهنتون کابل از نظر اهمیت بلی، اما از نظر مضمون و شکل نهاد آموزشی نه!

نشر خیر ایجاد دوره آموزشی دوکتورا در رشته زبان و ادبیات دری و پشتو در دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل توسط وزیر تحصیلات عالی آقای عبدالله عبید بتاریخ 29 دلو 1391 از تلویزیون ملی، نویدی خوشی برای هر شهروند و به ویژه جامعه دانشگاهی، علمی و تحقیقی افغانستان است. به گفته آقای وزیر در دور اول این برنامه، ابتدا استادان دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل و ولایات و سپس دانشجویان جذب خواهند شد، آقای عبید تربیت نیروی ورزیده و متخصص به زبان های ملی کشور را از اجندای اصلی این برنامه خواند. و ایجاد زمینه تحصیل در سطح دوکتورا در دانشگاه کابل را دستاورد بزرگی در تاریخ افغانستان قلمداد نمود. بدون شک ایجاد دوره آموزشی دوکتورا در دانشگاه کابل عمل خردمندانه، ارزشمند، ملی و افتخار آفرین است.

ایجاد برنامه های آموزشی عالی از جمله دوکتورا در رشته های زبان و ادبیات دری و پشتو یک ضرورت می باشد. زیرا مهد پیدایش و تکامل هر دوزبان در جغرافیایی است که بیشترین آن هم از لحاظ تاریخی و اکنون مربوط به افغانستان می باشد که به اثر بی لطفی و تعصبات حکومت افغانستان در بخش فارسی - دری، بیشترین افتخارات و امتیازات آنرا کشور همسایه ایران نصیب شده است. در حالیکه افغانستان می توانست با اتخاذ و اجرای برنامه های مفید آموزشی و فرهنگی افغانستان را صاحب چنان جایگاهی بسازد که نه فقط دوطالبان سطوح مختلف تحصیلات عالی داخلی، بلکه دوطالبان خارجی نیز می توانستن درجات عالی دانشگاهی را از نهاد های افغانستان بدست بآوردند.

درجه یا مدرک دانشگاهی به گواهی نامه ای (دیپلوم) از یک کالج (مکاتب عالی) یا یک دانشگاه گفته می شود که معمولاً همراه با عنوان یا موقعیتی خاص به گیرنده اعطا می شود. این گواهی نامه اغلب برای تایید اتمام موفقانه ی یک واحد درسی معین شده برای دانشجو و یا برای نشان دادن تلاش و فعالیت درخور دانشجو با حد گواهی مورد نظر، به وی اعطا می شود. امروزه این گواهی نامه ها و درجات، اغلب شامل متخصص کوچک (associate's)، لیسانس (bachelor's)، ماستر (master's) و دوکتورا (doctoral) می باشد.

البته درجه دوکتورای عالی (Higher Doctorate) در بعضی از کشور ها وجود دارد که به دانشمندان ارشد (Senior Scientist) اعطا می گردد.

برنامه دوکتورا (PhD Programme) چهار سال و یا حد اقل سه سال را دربر می گیرد که مرکب از بخش تحقیقات و یک ترکیب کوچک آموزشی است. تحقیقات تحت نظر استاد رهنما با نوشتن (PhD Thesis) و بخش آموزشی درحد (15 درصد) تمام زمان دوره دوکتورا برای تعمیق و گسترش عناصر آموزش ادامه پیدا می کند.

در افغانستان درجه تحصیلات عالی بالاتر از لیسانس الی سالهای 1360 وجود نداشت. برای بار نخست در سالهای حکومت حزب دموکراتیک خلق برنامه ماستری در انستیتوت پیداکوژی، پلنتیخنیک و انستیتوت علوم اجتماعی ایجاد شد. بعد از مدتی از بین رفت و از سال 1385 در دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل از سر گرفته شده که تا حال ده ها دانشجو در شش دوره ماستری از بخش های فارسی و پشتو به درجه ماستری فارغ داده و در آینده ممکن است در موسسات دولتی و خصوصی گسترش یابد. اما برنامه دوکتورا تجربه کاملاً جدید در افغانستان است که مستلزم تمامی امکانات (محیط آموزشی معیاری، اساتید، مواد درسی و..... می باشد، امید وارم وزارت تحصیلات عالی آنرا مطالعه و فراهم ساخته باشد.

برنامه دوکتورا در رشته های زبان و ادبیات دری و پشتو یک برنامه تحقیقی آموزشی به بلند ترین سطح است. اهداف آن باید فراتر از اظهارات وزیر تحصیلات عالی عبید که " تربیت نیروی ورزیده و متخصص به زبان های ملی کشور را از اجندای اصلی این برنامه خوانده است" باشد.

به نظر بنده پاسداری از اصالت، رشد و توسعه زبانهای دری و پشتو متناسب به ظرفیت و کاربرد آنها و نیازمندی امروز جامعه در سطح ملی و بین المللی است. که در نوبه خود میدان گسترده ای را برای انجام فعالیتهای تحقیقاتی از جمله رویکرد تحقیقی به پیشینه زبانهای دری و پشتو، ارایه مستندات، ویژگی ها، مشترکات و تفاوت ها هر دو زبان، داد سندهای زبانی و..... مساعد می سازد. افغانستان به عنوان یک کشور فارسی زبان و پشتو زبان بهترین بستر آموزش و تحقیق میباشد

اهداف این برنامه عالی است، اما رسیدن به آن به وسایل و ابزار ضرورت دارد که باید درست انتخاب و آماده گردد. یکی از وسایلی مهم رسیدن به اهداف، پرهیز از داد و ستد های غیر ضروری و طبیعی زبان است که در نتیجه آن سجه گی و پاک نگهداری زبانها تضمین می گردد؛ موضوع مهم دیگر تضاد زبانی در مضمون و شکل نهادی که برنامه در آن قرار است اجرا شود، دیده می شود، یعنی شکل نهاد به زبان پشتو و مضمون به زبان دری- فارسی، بنا شکل نمی توان مضمون را با ظرافت هنری و ادبی زبان بازتاب دهد. از اینرو تضاد از نظر اصولی و فلسفی وجود دارد که باید حل گردد. این تضاد ناشی از تحمیل واژه های پشتو (پوهنخی و پوهنتون) به عیوض واژه های (دانشکده و دانشگاه) فارسی - دری است. هرگونه تحمیل واژگان یک زبان به زبان دیگر نه تنها خلاف اصول و قواعد زبان است، بلکه از زیبایی و ارزشمندی آن می کاهد. نمونه بارز آن برنامه دوکتورا زبان و ادبیات دری (فارسی- دری) در پوهنخی زبان و ادبیات پوهنتون کابل است. که تضاد بین مضمون و شکل نهاد و همبیطور تضاد بین هدف وسیله برنامه آموزشی دیده میشود. نمی توان با وسیله نادرست به هدف درست رسید.

پرستیژ و اعتبار موسسه اعطای عنوان درجه آموزشی خیلی مهم است. این اعتبار علاوه بر دیگر عناصر ضروری شامل اسم نهاد نیز می شود، اسم رسمی نهاد پوهنخی و پوهنتون کلیمات فارسی دری نیست. این کلیمات که معادل کلیمات (Faculty، university) در زبان انگلیسی است در بخش پشتو درست است. اما در بخش زبان و ادبیات فارسی دری آن بار معانی را که دانشکده و دانشگاه در ذهن تداعی و بازتاب می دهد را ارایه کرده نمی تواند. چنانیکه دانشکده و دانشگاه به زبان پشتو نمی تواند. اسمی انگلیسی به مراتب درست تر و با اعتبار تر از کاربرد کلیمات پشتو در بخش فارسی دری و برعکس کاربرد فارسی دری در بخش پشتو است. زیرا گواهینامه های دانشگاهی (academic degree) به ویژه دوکتورا (PhD) که بلندترین درجه آموزشی دانشگاهی است دارای حیثیت و اعتبار بین المللی می باشد. توجیه این امر از دیدگاه اصول و قواعد زبان، حمل بار معانی، زیبا شناسی، هماهنگی، علمی و منطقی، دابوستد های زبانی و حقوقی و قانونی نه در سطح ملی و نه در سطح بین المللی قابل اعتبار است.

امروز حیثیت و اعتبار دانشگاه های پیشرو تحقیقاتی در بازار رقابتی بستگی مستقیم به ارایه معلومات راجع به رویکرد نوآورانه تحقیقات میان رشته ای و تاکید بر آموزش با کیفیت بالا به داوطلبان (PhD) دارد. این دو عامل دانشگاه را یک مکان جذاب برای پژوهشگران و داوطلبان دوکتورا مشتاق به گشایش مرزهای دانش بشری می گرداند.

تمام دانشگاه معتبر در جهان در به مبارزه دعوت کردن و با تحقیقات به چالش کشیدن (Challenging research) خود، ارایه محیط تحقیقاتی جذاب (an attractive research environment) برای داوطلبان (PhD)، کیفیت تحقیقاتی که در رتبه بندی بالا در ارزیابی پژوهشی و رتبه بندی های بین المللی (The quality of research is reflected in high ratings in research assessments and international rankings) منعکس شده است را بر رخ رقیبان می کشد.

افغانستان نیز ناگزیر است تا حد ممکن این عوامل را پیش بین باشد و اولین گام را سنجیده بردارد. اسم نهاد آکادمیک را از نظر شکل و محتوا، لفظ و معنا، همخوان و هماهنگ به زبانی که برنامه دوکتورا به آن پیشبرده می شود بسازد. اصلاح و حل این موضوع ننتها وسیله مناسب برای رسیدن به اهداف، بلکه یک پروژه تحقیقی خوب در موضوع سجه سازی و پرهیز از دابوستد غیر ضروری زبانها می تواند باشد. وزارت محترم تحصیلات عالی باید پیش از شروع برنامه اسم نهاد را به هر دو زبان رسمی کشور دری و پشتو در لوحه (یعنی دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل به زبان دری و دکابل پوهنتون د ژبی او ادبیات پوهنخی) بنویسد. و این امر را در تمام دانشگاه ها دیگر نیز به اجرا بگذارد. هرگاه این اصلاح صورت نگیرد علاوه بر موارد غیر مؤجه در بالا اشاره شده موانع فراوان را در اجرای برنامه ایجاد می کند. بطور مثال دواطلب دوکتورا در زبان و ادبیات فارسی- دری که به سطح سواد اساسی، تحلیلی و علمی رسیده و بالای پایان نامه (PhD thesis) یا (PhD Dissertation) خود در موضوعات شامل حوزه زبان و ادبیات فارسی دری کار می کند چگونه قبول خواهد کرد که به عیوض دانشکده و دانشگاه، پوهنخی و پوهنتون بنویسد. هرگاه وی این کار را به اشتباه و یا هر دلیل دیگر انجام دهد، استاد رهنما آنرا اصلاح باید کند. هرگاه هر دو مرتکب اشتباه شوند، دوتن حریفان رسمی (Opponent) در تقریظ خود به پایان نامه، ایشان را متوجه میسازد و همبیطور موسسه معتبر و پیشقدم علمی دارای صلاحیت ارایه تقریظ که نظر آن در ارزیابی و تائید تیزس ضرور است آنرا زیر سوال می برد و در نهایت و شورای اختصاصی بررسی درجه علمی دوکتورا آنرا قبول نخواهد کرد. علاوه بر آن اسم موسسه به زبان دیگر جذابیت و حیثیت آنرا در نزد داوطلبان داخلی و خارجی از بین می برد. از طرف دیگر افغانستان به عنوان کشوری مهد پیدایش و توسعه زبانهای فارسی- دری و پشتو که هر دو زبان رسمی مملکت است، وظیفه دارد تا در بالا بردن اعتبار و حیثیت

علمی و اکادمیک این نهاد در سطح ملی و بین المللی بکوشد و دانشکده زبان و ادبیات را درآیند حتی به سطح دانشگاه ارتقا بخشد تا در آن مزید بر دانشجویان و محققین داخلی دانشجویان و پژوهشگران سطوح مختلف خارجی را جذب نماید. جای بس تأسف است که تا اکنون شهروندان افغانستان درجات ماستری و دوکتورا را در رشته زبان و ادبیات از کشور های خارجی به ویژه ایران در بخش فارسی- دری ، و از روسیه در بخش پشتوکه زبان آن کشور هم نمی باشد بدست می آورند.

به نظر بنده وقت آن رسیده تا مسولین وزارت تحصیلات عالی و مراجع زیربند دیگر اقدامات بنیادی را در چارچوب برنامه ها سیاست ها و استراتژی های رشد و توسعه آموزش و دانش عملی سازند. مسایل که ایجاب مباحثه علمی را می نماید را در محافل دانشگاهی (academic) در معرض بررسی و ارزیابی قرار دهند، نگذارند تا محافل سیاسی بر اساس منافع تنگنظرانه و متعصب خویش استفاده ابزاری نماید. برای من جای بس شگفت است که پارلمان کشور در دودوره نمی تواند قانون تحصیلات عالی را با وجود صراحت ماده (16) قانون اساسی تصویب کند و آنرا به دادگاه عالی (استره محکمه) جهت تفسیر می فرستد و دادگاه عالی نیز تفسیر غیر عادلانه و غیر مؤجه و سیاسی را مخالف ماده (16) به استناد جمله اخیر که ارتباط منطقی و صراحت با اصل مواد این ماده ندارد گنگ و بی ربط می باشد و به گفته شرکت کنندگان لویه جرگه قانون اساسی بعداً مهندسی شده است، انجام می دهد. که خود گره را در کار اضافه می نماید. ناتوانی این مراجع مسول باعث می شود تا سیاسیون و متعصبان با استفاده از احساسات پاک جوانانی که توانایی درک درست موضوع را ندارند آنها را در باهم درگیر سازند. چنانکه نمونه های آن در سالهای گذشته در دانشگاه کابل دیده شد. اما وزیر تحصیلات عالی وقت آقای دادفر با آنکه وعده حل آنرا داد جرئت عملی کردند آنرا نکرد، آقای دوکتور اشرف غنی احمد زی باوصف اظهارات اش در مورد کاربرد کلمه دانشگاه در کمپاین انتخاباتی ریاست جمهوری گفت "نمی توان زبان را سانسور کرد" اما در زمان ماموریتش در پست ریاست دانشگاه کاری را انجام نداد. حالا آقای دانشمند عیبدالله عیبدو وزیر تحصیلات عالی برنامه دوکتورا را چنین اعلام می نماید "برنامه دوکتورای زبان های پشتو و دری در پوهنخی زبان و ادبیات پوهنتون کابل" این متن در مورد زبان پشتو بسیار دقیق و درست است اما در مورد زبان فارسی - دری تضاد زبانی در اسم نهاد ها دیده می شود. من باور دارم که آقای وزیر سواد درک این نقص را دارد، شاید روی مصلحت و یا مامور و معذور بودنش از کنار این موضوع مهم بی خیال رد می شود. به گفته عاشق پیشه گلزار ادب لسان الغیب محمد حافظ شیرازی "عجب از لطف تو ای گل که نشینی با خار-- ظاهراً مصلحت وقت در آن می بینی" اکتفا مینماید. به نظر بنده حل این موضوع در صلاحیت و مسولیت وزیر و مسولین وزارت تحصیلات عالی کشور است، فقط اراده و شهامت عمل را میطلبد. چنانکه بزرگ مرد با شهامت آقای عطا محمد نور والی مدبرولایت بلخ در مورد دانشگاه بلخ انجام داد امروز اسم دانشگاه به هردو زبان رسمی در لوحه دانشگاه مزین است. هرگاه با زهم خود را در حل موضوع عاجز می داند. بهتر است موضوع را به مباحث دانشگاهی و علمی (البته نه به ماشین تولید به اصطلاح" اصطلاحات ملی" به یک زبان) راجع سازد. زیرا جای ارزیابی موضوعات علمی نهاد های دانشگاهی و مراکز علمی تحقیقی می باشد. هرگونه توجه دیگر در طرز دید، تعصب آمیز و پا در هوا خواهد بود. تعصب بمعنی رجحان دادن به فکر و مکتب خود برخلاف دیگران، عدم دانش باعث رجحان و رجحان باعث تعصب و تعصب سبب تبعیض و تبعیض موجب برخورد می شود. تقریباً 98 درصد دانشمندان به درجه نوبل به این عقیده اند که تعصب علمی امکان ندارد. همچنان مصلحت در تحلیل موضوعات علمی و تحقیقی جای ندارد.

در صورت عدم توجه به آن نه اینکه اعتبار و حیثیت این نهاد زیر سوال می رود، بلکه به همان اندازه که این اسم برای زبان پشتو از دیدگاه اصول و قواعد زبان، حمل بارمعانی، زیبا شناسی، هماهنگی، علمی، منطقی، دادوستد های زبانی و حقوقی و قانونی درست و قابل اعتبار است، به همان اندازه برای زبان فارسی- دری نادرست و فاقد اعتبار می باشد.

در پایان به رئیس جمهور کشور آقای حامد کرزی پیشنهاد می کنم تا در یک اقدام ملی و تاریخی با صدور فرمانی نوشتن اسمای تمامی واحد های اداری از قریه تا شهر ها، ادارات ملکی و نظامی، القاب و عناوین علمی، تحقیقی، اسناد (تذکره هویت، پاسپورت، گواهینامه ها و دیپلوم ها ...) و پول ملی را به هردو زبان رسمی کشور اجباری بسازد. این کار موثریت گسترده و کثیر البعدی دارد. از جمله: - زمینه آشنایی و معرفی هردو زبان رسمی با کمترین هزینه و آسان ترین شیوه از سطح قریه درکل کشور به عیوض برنامه های غیر موثر وزارت معارف و اکادمی علوم تأمین می شود، همچنان عدالت و رشد متوازن زبان های رسمی، رفع تعصب و تبعیض، حل اختلافات زبانی و تأمین وفاق و وحدت ملی و..... تأمین می گردد. به قول (حافظ).

شاه را به بود از طاعت صد ساله زهد قدریک ساعت عمری که در او داد کند

عین پیشنهاد را به شورای ملی افغانستان به ویژه مجلس نمایندگان (ولسی جرگه) دارم تا با استفاده از صلاحیت های قانونی و مسولیت وظیفوی خویش با تصویب قانونی به حل این معضل خاتمه بخشند.